

GRZAĆ (35) *vb impf*

inf grzać (4). ◇ *praes 1 sg* grzeję (2). ◇ *3 sg* grzeje (17). ◇ *3 pl* grzeją (4). ◇ *praet 3 sg f* grzała (1).
n grzało (1). ◇ *imp 2 sg* grz(e)j (1). ◇ *part praes act* grzejąc (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Być źródłem ciepła, sprawcą ciepła; calefacere, concalefacere Calep, Cn; fovere, tepefacere, tepidare, vaporare Cn (25)* : Tu sie godzi wiedzieć iż członki w ciele też wewnętrzne, rozne sprawy mają. Serce czuie, [...] wątroba grzeie *GlabGad F, C6v*; then ogień [z góry *Etny*] nie grzeie ani go zaleie wodą iako inne ognie *BielKron 276v*; A iako ciepliczna [woda] iednym fłowem ciepłą być ma/ tak tá co ią piią/ iefli grzeie albo łamą z siebie ciepłą iest/ zdrową być niemoże. *Oczko 10v, 10; KlonŻal Bv; Calep 153a, 230a.*

grzać kogo, co (11): *PatKaz I 4v; RejWiz 145*; Ale to/ gorąca woda z ziemie idzie/ tedy musi być ogień co ią tam grzeie? *Oczko 4v*; bo kto łye przypatrzy kałużam śiarczaném/ albo gdzie tłustość iaka cieplice grzeie/ naydzie tho/ że ná dnie łye zsiada *Oczko 17v, 6, 7 [2 r.], 14, 19, 32v; ZawJeft 16.*

W charakterystycznych połączeniach: grzać ciało (2), cieplice (2), wodę (2), żołądek; grzeje gorączka, ogień (4), siarka, tłustość, wątroba, woda (3).

Frazy: »słońce, niebo grzeje« (2 : 1): a floncze rzeczy smrodlyue grzeje a odnych smrodu {wiza} nyebyerze PatKaz I 4v; RejWiz 145; ZawJeft 16.

»słońce, niebo grzeje« = jest ciepło, słonecznie (2 : 1): á iz słońce grzało/ Chciała opłokac w Krynicy przeźrzoczyftey ciało. KochZuz A2v; KochPs 31; Y iafkołki tak: poki niebo grzeie/ [...] Szczebieca w domiech GrabowSet Y v.

Szereg: »grzać i suszyć« [szyk 1 : 1] (2): gdyż każda gorączka ciało łufzy/ y przeciw przyrodzeniu grzeie Oczko 14, [41].

W przen [co] (1) : TWey łalki promień Pánie wyfokości/ iak káganiec przenika; Tak iz nie grzeie łercá oziębłości *GrabowSet F4v.*

Przen: Dodawać odwagi, ochoty [kogo] (1) : Iuz będzie łwoię łuknią kradł/ y włalne łprzety; Grzeie go Merkuryłz/ ogień niepoięty. *KlonWor 6.*

2. *Powodować podniesienie temperatury za pośrednictwem źródła ciepła (7)* : mleká niewieściego/ z dzieięcym moczem/ á z czyłtym miodem zároveň/ grzejąc day choremu pić *SienLek 93*; Ciepliczný wody niewarzą/ iedno grzeią. *Oczko [41].*

grzać co (5): *SienLek 66*; Przeto czálu wzywánia prawie/ wody poczerpnawłzy/ we fláfzy albo w naczyniu zápráwiónym ią grzac/ y tak ciepło pić dac trzebá *Oczko 21, 17, 26. Cf Zwrot.*

W przeciwstawieniu: »chłodzić ... grzać« (1): O ciekących *Oczoch*/ iako im pomoc: y iako zápálifte chłodzić/ á záziębłe grzac. *SienLek 66.*

Zwrot: peryfr. »grzać żelazo w [czyjej] krwi« = zabić (4): Oto pierśi ktores łfał; grzey żelázo łrogie We krwi moiey *KlonWor 65.*

3. *Chronić przed zimnem, otulać [kogo] (3)* : Ktorzy cudzołoznikow y Czuryłow iurnych Bękarły podrzucone grzeią/ karmią/ piełzczą *KlonWor 61.*

Szereg: »grzać, tolić« (1): tzałuiąutz [!] ij oblapiąutz k łobie go przitulila/ pierfi panieńkié iemu podáwala/ grzała/ tolila iako náłepiey vmiała. *OpecŻyw 15v.*

W przen (1) :

Zwrot: peryfr. »grzać Kupidyna« = pisać erotyki (1): Ten Propertius miłośny y Polki Tibulus [...] Czáfem też ná chćiwych łoniech grzeie Kupidyná/ Pobudza łącznego mátki piánorodney lyna. KlonŻal B4.

Formacje współrdzenne: dogrzać, nagrzać, ogrzać, przygrzać, rozgrzać, ugrzać, zagrzać, zgrzać; dogrzewać, nagrzewać, ogrzewać, przygrzewać, rozgrzewać, zagrzewać, zgrzewać.

Cf GRZANIE, GRZANY, GRZEJĄCY, GRZEJISKARB

ZCh